

„elck Lichaem heeft oock in hem zijnen natuerlijcken gheest, oft zijn waerachtighe Ziele" (165a), hetgeen prof. Waterink ook al weer heel anders zou willen gezegd hebben. De Brès vervolgt (en daar leest ge haast letterlijk wat in art. 18 staat, waar het trouwens ook tegen de wederdoopers gaat):

Nu en was daer niet allene het lichaem des Menschen verdorven ende verloren, maer oock den Gheest des selven. Nu soo is het clae, dat ghelijck hy een lichaem ghehad heeft..... om het Menschelijk Lichaem salich te maecten ende te behouden: dat hy oock van ghelijcken moet eenen Menschelijcken gheest ghehad hebben: opdat hy oock des Menschen gheest mocht salich maecten, ende alsoo een volcomen Salichmaker des gantschen Menschen wesen. Want de selfe oorsaecke isser in Christo geweest des aennemens der Zielen, die daer gheweest in des aennemens des Lichems (165a).

Ook prof. Waterink zei zoo iets, — maar hij dacht daarbij aan iets anders. Deze opvatting, die in de belijdenis is neergelegd, laat plaats voor het cretarianisme. Misschien wel opzettelijk. Prof. Waterink wijst het af. Toch hooren we uit zijn mond een alarmkreet? Prof. Waterink is op bl. 114 „zoo ver", dat hij „in 't vervolg kan onderscheiden tusschen ziel (= psyche = leven) en geest (= onsterfelijk „ik")". Maar intusschen is Guido de Brès nog niet zoover. Hij neemt zijn geest-thema weer op, en handelt nog steeds over Christus:

„Men moet in alle dese voorseyde Spreuken by den Gheest Jesu Christi eenen Menschelijcken Geest verstaen".

Alle deze spreuken!

Welke spreuken?

Wel, o.m. de bekende uitspraak: Vader, in Uwe handen beveil ik mijnen geest.

Ja, ja, zegt prof. Waterink, bl. 124, maar, goede vrienden,

„nu spreekt het vanzelf, dat het een onjuiste exegese is, om in bepaalde woorden, wanneer ze gebruikt worden zonder meer, onze westersche onderscheidingen te willen induceren. We moeten dan uit den aard der zaak ook bij de bijbelsche uitdrukkingen niet denken aan onze westersche wetenschappelijke onderscheidingen, maar we moeten ons afvragen, of hetgeen door de betrokken woorden in de bijbelsche termen wordt gezegd, in overeenstemming is met datgene, wat we erin meenen te vinden in algemeenen zin.....

en dan haalt prof. Waterink ter illustratie aan het woord: „Vader, in uwe handen beveil ik mijnen geest".

We worden in de omgeving van dit woord liever stil dan rumoerig. Maar tenslotte gaat het om de zaken der kerk, voor welke Christus dit woord gesproken heeft. We vragen prof. Waterink in volen ernst:

lees deze uw woorden nog eens over; zeggen ze dan niet en in feite nóg ruimer (en dan onjuist, in 't slot) sprekende, 't zelfde als de man, tegen wien gij, volgens „De Heraut" alarm hebt geroepen? Gij zult niet zeggen, dat dit alles omgaat buiten de confessie, want zij spreekt letterlijk, ook over dit woord van den Heiland. Gij hebt u onder 't lezen van de confessie op dit punt loeggemaakt van het dogmatisch inzicht van haar opsteller. Waarom maken gij en „De Heraut" dan de kerken onrustig, wanneer anderen doen, wat gij hun voordeelt?

We laten nu verder Guido de Brès maar los, als hij vervolgens handelt over de tweede betekenissen, die „geest" heeft „in den persoon Christi". Hoewel, ook dáár bij weer een dogmatisch inzicht aan 't woord komt, dat prof. Waterink niet graag in de belijdenistermen zou inlezen.

Wy merken, dat de H. Schrift den selven (den naam geest in die 2e betekenis, K. S.) gebruyekt, als sy van der Godtheyt Christi spreekt, dewelcke sy eenen levendich makenden Geest noemt, door den welken hy niet natuerlijk leeft, gelijck als het Lichaem door de Ziele, maer door desen Gheest der Godtheyt, so maectt hy ons levendich tot den eeuwigen leven.

We weten allen, dat ook hierover prof. Waterink anders denkt. Lees maar:

1o) de menschelijke natuur werd substraat van den tweeden persoon in het goddelijke Wezen (113);

2o) zijn menschelijke natuur was tot hypostase gekomen door zijn goddelijk „ik", welk goddelijk „ik", de plaats innam van wat bij den mens is het menschelijk „ik", of de persoonlijkheidskern, de (het) pneuma (= geest, K. S.) (125);

3o) de „psyche", het leven, de ziel zooals die bij het Lichaem behoort, is het lagere, dat niet tot het heerschende, maar tot het beheerschte leven behoort (163).

Men moet mij goed verstaan. Dat ik het met deze opmerkingen niet eens ben, doet er niet toe. Iets anders houdt mij hier bezig; ik meen, dat prof. Waterink, die tegen den heer Janse nog al eens het harnas aantrekt, beter deed, ons vooraf te zeggen, hoe we met een ander uit zijn eigen geschriften aan moeten. Ik zelf — ronduit kom ik er voor uit — gebruik evengoed als prof. Waterink de vrijheid om af te wijken van de Brès, als deze b.v. schrijft:

Aldus wordt dan desen naem van [Gheest] in twee manieren in den persoon Christi verstaen, te weten, voor den waren Menschelijcken Gheest, in zijn menschelijke natuer, ende voor den Goddelijcken Geest in zijne Goddelijcke nature.

Ik speel hier dan ook niet den slippendrager van Guido de Brès. Maar ik heb 't over die alarmkreten.

Die moest prof. Waterink maar liever niet slaken tegen broederen, die zeggen, wat hij vooraf gedaan heeft. Als de Brès spreekt van de twee naturen als van twee substantiën (166b), dan moet hij daarvan evenmin iets hebben als degene, tegen wien hij opponeert; ik heb dezer dagen vernomen, wie het eigenlijk was: dr Zuidema, gepromoveerd bij prof. Vollenhoven, en een zeer nuttige vocaal in „Indisch Kerkblad". En dhr Janse.

Nu heeft, men weet het, prof. Waterink al eens een nadere verklaring van gevoelen gegeven; 't was naar aanleiding van de oppositie van dr H. Steen. In die nadere verklaring stond, dat hij ook terminologisch zich gebonden achtte aan het gereformeerde belijden, dat Christus een onpersoonlijke menschelijke natuur had aangenomen.

Kwamen we hiermee verder, voor wat het eigenlijke motief van prof. Waterink's „alarmkreet" betreft, tegen de leidende bladen, die niet tegen dr Zuidema en dhr Janse in 't geweer gekomen zijn?

Ik antwoord ontkennend.

Want men kan niet met een term heel een betoog opzij zetten (inzake het cretarianisme n.l.).

Neem b.v. prof. Waterink's opvatting aangaande den oorsprong der ziel. Hij heeft geschreven (114), dat de „persoon" is geschapen in creatianistische zin; geschapen wordt z.i. voor ieder individu de persoon, de kern van het geestelijk zijn (113). Maar Ursinus, vader van den catechismus (a.w.), die de ziel van den mensch geschapen acht, wil ze toch geen persoon noemen. Dit heeft natuurlijk zijn betekenis ter bepaling van het geschil, dat tusschen prof. Waterink en den vader van onzen catechismus ligt, en dat meer is dan een bloot verschil in terminologie.

Trouwens, indien men de orthodoxie reddend wil, of zijn eigen betoogen met haar verbinden wil en die verbindbaarheid bewijzen wil, door zich vast te leggen op den door dr A. Kuyper gestelden, door prof. Hepp tot criterium van orthodoxie verheven, maar door prof. Honig terecht wegens zijn onduidelijkheid wel voor loslating in aanmerking gebrachten term „onpersoonlijke menschelijke natuur van Christus", dan heeft men toch nog altijd zijn verschil met den opsteller der Nederlandsche geloofsbekentenis, Guido de Brès. Deze ziet er geen enkel bezwaar in, te zeggen, dat de Zoon Gods is bekleed met den persoon van Adam; men lette maar op de volgende uitspraak:

.....om welker oorsaecken wille, onse ghenadighe goede Godt Zijnen eenigen Sone gesonden heeft, den welken hy een lichaem toebereyt heeft, gemaect wt den Zade Davids nae den vleesche, hebbende hem selven met den persoon Adams bekleedt, ende Zijnen eyghen naem aengenomen, om hem selven in Adams plaats te stellen, ende den Vader in Zijnen naem te voldeene, ende om zijn eigen Lichaem tot een heylighe Offerande der gerechtigheit Godt voor te stellen.....

(Guido de Brès, De wortel, den oorspronck ende het fundament der Wederdoopers, oft Herdoopers van onsen tijde, Amstelredam. Jan Eversz. Cloppenburg, 1589, fol. 64, B.)

Wel houdt de Brès met ons allen vol, tegenover de Wederdoopers, dat de Zoon Gods geen menschelijke persoon aangenomen heeft.

„ghelijck men soude mogen seggen, dat Pauwels den persoon van Pieter aenghenomen hebben mochte" (168, a/b):

maar — en dat zegt weer heel wat voor het nog al ook door prof. Waterink polemisch naar voren gebrachte substantiebegrip:

maer wy segghen, ende belyden nae het inhoudt der heyligher Schrift, dat de eenighe Christus waerachtich Godt ende waerachtig Mensche is, ende dat hy in hem de twee Substantiën ende Natueren heeft, te weten, de Goddelijcke ende de Menschelijcke (168, b).

En dan trekt de Brès (vgl. ook 158 b) weer de bekende overoude vergelijking (op dit bepaalde punt n.l. 159 a) tusschen de vereeniging van Christus' twee naturen enerzijds en de vereeniging van lichaam en ziel anderzijds; een dogmatische constructie, waarvan ook prof. Waterink, net zoo goed als andere auteurs van nieuwere anthropologische voorstellingen onder ons, zich meer en meer verwijderd heeft, met dit verschil alleen dat zij niet tegen hem, maar hij wel tegen een deel van hen „de noodklok trekt". De Brès schrijft:

„Welcke eenicheit der twee Natueren wy hier vooren wel te recht by den eenigen persoon des Menschen vergeleken hebben, die ook van twee Natueren bestaat, te weten, van een Aertsch Lichaem ende van eenen Hemelschen Geest." Deze twee Natueren (in een gewoon mensch, K. S.) zijn alsoo vereenicht, dat ze niet twee Personen maken, maer eenen eenighen Persoon met Ziele ende Lichaem: ghelijck als daer geschreven staet, dat de eerste Adam tot een levendige Ziele gheworden is, dat is te seggen: Dat hy in zijn Aertsche Lichaem een Ziele ontfanghen

1) Pour ceste cause nostre bon Dieu a enuoyé son propre Fils, auquel il a approprié un corps fait de la semence de David selon la chair, ayant vestu la personne d'Adam, & prins son propre nom pour se mettre en son lieu, & satis faire au Pere en son nom, & presenter au iuste jugement d'iceluy son corps en sacrifice.....

(Guido de Brès, La racine, source & fondement des Anabaptistes ou rebaptistes de nostre temps. Chez Pierre de S. André, 1595, p. 129.)

(Zie vervolg blz. 134.)

Het been over de reeling!

Gods Bijbel is het Boek voor de volle werkelijkheid: concrete genade voor concrete nooden!

„Onze" Bijbel is dikwijls een soort van Jan Luyken-Bijbel, vol zinne- en minnebeelden.

In zulk een Jan Luyken-Bijbel groeien vele bloemen, geschikt voor kanselruikertjes en stichelijke oefeningen.

In Gods Bijbel staat het machtige, schoon dikwijls vergeten, evangelie, hetwelk Paulus aldus samenvatte: Christus is ons geschonken en alle dingen met Hem!

Laat ons een voorbeeld kiezen! Hoe vaak hebben wij dat heerlijk evangelie-verhaal: JEZUS STIJT DEN STORM niet verhaspeld tot het stillen van stormen op de zee des levens, van het beroerd worden van de wateren der ziel. (Als u het niet bakenen wil, dan wil ik wel zeggen, dat ik daar een kostelijke oefening over heb gehouden!)

Het was echter een heusche storm, die over het meer van Gennésareth gierde. Het hart van de discipelen danste maar niet, maar hun schuitje danste wildbewogen op de schuimende rollers. Ze zaten daar waarlijk niet te mediteren, maar ze worstelden met de spanen en met het hoosvat. Ze dropen van het water, ze rilden van kou, ze trilden van vermoeienis. Als ze nog gedachten hadden, dan is het waarschijnlijk de vlakke gedachte geweest van een afgebeeld mensch: als het voorbij is, wat zal ik dan slapen, slapen....

Het was een storm, die door een meteorologisch instituut naar zijn windkracht kan kunnen gemeten worden, die de naald voortjoeg over de barometer. En in dien storm werden de discipelen rondgeslingerd als een speical der natuur....

Als daarop een gedaante voor hun oog oprijst, wandelend over de golven, dan schreeuwen zij: een spook! een spook! Dat was natuurlijk bijgeloof van die discipelen, superstitie.... Kalm wat, mijn rechtzinnige broeder! Het kon weleens zijn, dat er in ons zakelijk en „wetenschappelijk" spreken over natuurverschijnselen heel wat meer superstitie school dan in de onzuivere voorstellingen der primitieve menschen. Zij hebben in elk geval begrepen, dat de natuur niet autonoom is, maar onderworpen aan de geestelijke wereld. Ook wij stemmen zulks theoretisch wel toe — wij hebben zeer schoone principes! — maar of deze waarheid ook practisch voor ons existeert, is een andere zaak. De tijd ligt achter ons, dat wij naar de kerken stroomden om te bidden om regen. De tijd is voorbij dat het afrekken van een onweder werd gevierd met een huiselijke godsdienstoefening! Wat verstaan wij er nog van dat de Toorn Gods wordt uitgestort in de natuur, in stormen en onweders, in zwaren ijsgang en rummelende aardbevingen? Wat zien wij er nog van dat in diezelfde natuur de genade roemt tegen het oordeel, dat al de stroomen vroolijk zingen, de handen klappen naar omhoog? Die tamboerijnen der verlore creatuur, zij rommen bij ons, meestal voor doovemansooren! Wat predikt ons de wandelende Christus op de echte golven van het meer van Gennésareth? Dit wonder is openbaring, gelijk alle wonder openbaring is. Het verkondigt ons Gods Evangelie: Dat de genade tot heerschappij is gekomen in de natuur! Nu mag de christen roemen: met lichaam en ziel, met hart en longen, met maag en galblaas, met mijn akker en mijn fabriek, met mijn scheepswerf en mijn haringlogger, ben ik het eigendom van Jezus, Mijn Zaligmaker!

Nog heeft Petrus deze prediking niet begrepen of hij heeft al een been over boord! Waarom doe je dat nu, Petrus? berispen wij hem, terwijl wij ons schrap zetten achter de reeling of dekking zoeken in de kombuis. Petrus handelde zoo, omdat hij begreep, al heeft hij niet tot het einde volhard in het geloof, dat de genade tot heerschappij was gekomen over de natuur. Inplaats van op hem de homiletische censuur toe te passen, zullen wij zijn voetstappen op de golven moeten drukken. De kombuis uit, het gangboord losge-laten, het been over de reeling! Niet zooals de man, die waterlaarzen aantrok en voorzichtig met een been probeerde of hij op een slootje kon staan. Want de genade is wel in een wonder geopenbaard, maar is in het gewone leven ingegaan. Nu moeten doktoren en verpleegsters, fabrikanten en boerenknechts in hun goddelijk beroep dienen en dienaressen zijn van de Verlossing van Christus. Nu zijn de natuurlijke dingen geen knellende banden en liggen de geestelijke dingen niet ergens in een eenzaam kerkje voor een stille ure, nu mogen wij leven, zondag en weekdag, in de kerk en in den stal, bij de gratie Gods.

Het been over de reeling, mijn broeder!

N.B.